

YSQUARE

PRODUCTIE SDW-11B

DROOGTESCHADE.NL

AdviesCommissie Schade Grondwater

T.a.v. de heer [redacted] mevrouw [redacted]

Per email: [redacted]

Met kopie aan:

LTO-Nederland

T.a.v. mevrouw [redacted] en de heer [redacted]

Per email: [redacted]

Interprovinciaal Overleg

T.a.v. de heer [redacted]

Per email: [redacted]

Datum: 16 oktober 2020

Betreft: Reactie op brief ACSG inzake vaststelling nieuwe normbedragen

Geachte commissie, geachte dames en heren,

Dank u voor uw brief en bijlage van 17 september 2020 met kenmerk BIJ12.2020.223.ACSG99.004 (hierna: **Brief herziening normbedragen** en de bijlage: **Rapport CLM/DLV**).

In uw brief geeft u de geadresseerden gelegenheid uiterlijk op 17 oktober 2020 een reactie te geven op de voorgestelde herziening van normbedragen landbouwschade door grondwateronttrekking. Bij deze maakt DNL, mede namens LTO Nederland, graag van deze gelegenheid gebruik.

Met vriendelijke groet,

Droogteschade Nederland B.V.

[redacted] directeur

INHOUDSOPGAVE

1. Wat voorafging	2
1.1. Geschiedenis herziening normbedragen	2
1.2. Zienswijzen DNL	2
2. De ACSG methode	3
2.1. Geraadpleegde bronnen	3
2.2. De ACSG methode is het uitgangspunt voor de beoordeling.....	3
3. Appels en peren: de kritiek van DNL in een notendop	3
3.1. Praktijkopbrengsten en potentiële opbrengsten, appels en peren	3
3.2. ACSG ondermijnt ongemotiveerd haar eigen methode.....	4
4. Belangrijke begrippen	4
4.1. Opbrengstdepressie en het opbrengstdepressiepercentage	4
4.2. Potentiële opbrengst (Qp).....	5
4.3. Praktisch potentiële opbrengst (Qpp bruto en Qpp netto).....	5
5. De Qp van grasland werkt door in de schadeberekening van andere gewassen	6
5.1. Qp grasland bepalend voor opbrengstdepressie grasland én andere gewassen.....	6
5.2. Qp sinds 1980 niet meer geactualiseerd voor berekening opbrengstdepressie	7
6. Normbedrag grasland	9
6.1. Vraagstelling ACSG	9
6.2. Analyse advies CLM/DLV: verwarring potentiële opbrengst met praktijkopbrengst	9
6.3. Oogsten van de opbrengst van grasland.....	13
6.4. Berekening voederwaarde	13
6.5. Oppervlakte aandeel	13
6.6. Financiële waardering opbrengstverschil	14
6.7. Gras op stam.....	14
7. Normbedragen akkerbouw en tuinbouw	14
7.1. Potentiële opbrengst snijmaïs.....	14
7.2. Potentiële opbrengst akkerbouwgewassen (excl. snijmaïs).....	15
7.3. Bouwplan.....	15
7.4. Berekening normbedragen	15
7.5. Normbedrag tuinbouw.....	15
8. Ingangsdatum herziening normbedragen	16
8.1. Werking ingangsdatum onduidelijk	16
8.2. Ingangsdatum doet de benadeelden tekort	16
9. Samenvatting van het commentaar van DNL	17

1. Wat voorafging

1.1. Geschiedenis herziening normbedragen

- 1.1.1 In de Brief herziening normbedragen, concludeert de ACSG tot een actualisatie van de normbedragen voor grasland, akkerbouw en tuinbouw. Voor grasland- en tuinbouwbedrijven wordt voorgesteld de nieuwe normbedragen te hanteren met ingang van 1 januari 2020. Voor akkerbouwbedrijven is de voorgestelde ingangsdatum 1 januari 2018.
- 1.1.2 De laatste keer dat de ACSG haar methodiek voor de berekening van normbedragen (inclusief de beoordeling van verschillende deelelementen van die berekening) tegen het licht heeft gehouden was in 1998, ruim 20 jaar geleden. Later, in 2011, zijn normbedragen opnieuw onderwerp geweest van een notitie van de ACSG, maar die beoordeling betrof uitsluitend de vraag of de vergoeding diende te worden berekend op basis van ruwvoer of krachtvoer (hoofdstuk 3 en 4 van die notitie) en de problematiek van het wel of niet toekennen van een vergoeding voor de extra kosten herinzaai (hoofdstuk 6).
- 1.1.3 De noodzaak van verdergaande actualisering van normbedragen is reeds in december 2012 bij de ACSG aan de orde gesteld in het kader van een expertbijeenkomst droogteschadeberekeningen met de ACSG en LTO-Noord. Daar is toen verder niets mee gedaan.
- 1.1.4 DNL heeft zich na de lancering van haar initiatief verdiept in de berekening van normbedragen door ACSG en op dat onderdeel advies gevraagd aan agrohydroloog Jan van Bakel van De Bakelse Stroom. Kort en goed was de conclusie van de Bakelse Stroom dat de door de ACSG gehanteerde normbedragen al jaren (veel) te laag zijn.

1.2. Zienswijzen DNL

- 1.2.1 DNL heeft haar bevindingen bij verschillende gelegenheden onder de aandacht van de ACSG gebracht. Zij heeft de berekening van normbedragen aan de orde gesteld in de zienswijze procedures rondom de gebiedsprocessen Mander (zienswijze d.d.) en Wierden (zienswijze d.d.).
- 1.2.2 In reactie op deze zienswijzen heeft de ACSG DNL bij e-mail van 2 april 2020 bericht dat zij opdracht had gegeven tot een onderzoek naar de huidige normbedragen. In afwachting van de uitkomst van dit onderzoek is de verdere behandeling van deze zienswijzen aangehouden.
- 1.2.3 Daarnaast heeft DNL één van haar deelnemers ondersteund in het hoger beroep tegen een vonnis van rechtbank Overijssel van 7 augustus 2019, dat op zowel een vergoeding van de extra herinzaaikosten ziet als op de noodzaak van actualisering van de toegepaste normbedragen. De relevante stukken in dit hoger beroep - de memorie van antwoord d.d. 23 juni 2020 (de **DNL Memorie 2020**) en het bijbehorende deskundigenrapport van de Bakelse Stroom d.d. 18 juni 2020 (hierna: **Van Bakel Rapport 2020**) - zijn bij e-mail van 23 juni 2020 aan de ACSG toegezonden. DNL heeft de ACSG daarbij uitdrukkelijk verzocht de inhoud van die stukken te betrekken bij de eerder aangekondigde beoordeling van de huidige normbedragen. De ACSG heeft daarop bij e-mail van 10 juli 2020 bevestigd deze documenten toe te voegen aan de door DNL ingebrachte zienswijzen. De door DNL in lopende ACSG-onderzoeken ingediende zienswijzen, waaronder de DNL Memorie 2020 en het Van Bakel Rapport 2020, worden hierna tezamen ook de **DNL Zienswijzen** genoemd.

2. De ACSG methode

2.1. Geraadpleegde bronnen

- 2.1.1 De systematiek van schadeberekening zoals toegepast door de ACSG (hierna: de **ACSG methode**) vindt haar basis in de zogenaamde TCGB-tabellen die zijn opgesteld in de jaren '90 van de vorige eeuw. De uitgangspunten en methode van de schadeberekening door de AdviesCommissie Schade Grondwater (voorheen: Commissie Grondwaterwet Waterleidingbedrijven (CoGroWa 1954-1984), Technische Commissie GrondwaterBeheer (TCGB 1984-1992) en Commissie Schade Grondwater (CDG 1992-2009)) zijn sindsdien in essentie niet gewijzigd.
- 2.1.2 In de DNL Memorie 2020 en het Rapport Van Bakel 2020 is de ACSG methode, voor zover relevant voor de onderwerpen die ter discussie staan, op basis van de volgende bronnen nauwkeurig samengevat en beschreven:
- CoGroWa, 1984. Landbouwkundige Aspecten van Grondwateronttrekking. Berekening van schade als gevolg van kunstmatige verlaging van de grondwaterstand (**CoGroWa 1984**).
  - Bouwman, J.M.M., 1990. Achtergrond en toepassing van de TCGB-tabel. Een methode voor het bepalen van de opbrengstdepressie van grasland op zandgrond als gevolg van een grondwaterstandsverlaging. Technische Commissie Grondwater Beheer, Utrecht (**Bouwman 1990**).
  - CDG, 2002. Grondslag voor het vaststellen van de vergoeding van verdrogingschade op veehouderijbedrijven (**CDG 2002**).
  - CDG, 2011. Berekening vergoedingsnorm grasland en voedergewassen vanaf 1998' (**CDG Rekenvoorbeeld 1998**), bijlage bij de notitie 'Berekening normbedrag grasland en voedergewassen vanaf 2011' (**CDG 2011**).
  - ACSG, 2019. Toelichting op de berekeningsmethode voor gewasschade (**ACSG 2019**).

2.2. De ACSG methode is het uitgangspunt voor de beoordeling

- 2.2.1 Hoewel kritiek op de ACSG methode mogelijk is en DNL zich ter zake namens haar deelnemers alle rechten voorbehoudt, neemt DNL de juistheid van de ACSG methode in de DNL Zienswijzen tot uitgangspunt. De ACSG methode is een wetenschappelijk goed doordacht bouwwerk dat in de loop van decennia is opgebouwd en waarin enorm veel empirische kennis uit proefveldresultaten en praktijk en expertkennis is verwerkt.
- 2.2.2 Van de ACSG mag worden aangenomen dat zij haar eigen methode ook tot uitgangspunt neemt bij de actualisering van de normbedragen. Uit de vraagstelling van de ACSG aan CLM/DLV blijkt ook niet dat de ACSG de ACSG methode fundamenteel heeft willen herzien. Het is nodig om dit te benadrukken omdat het advies van CLM/DLV op onderdelen in strijd is met de ACSG methode, maar de ACSG desalniettemin voorstelt het advies onverkort over te nemen.

3. Appels en peren: de kritiek van DNL in een notendop

3.1. Praktijkopbrengsten en potentiële opbrengsten, appels en peren

- 3.1.1 De ACSG heeft bij de opdrachtverstrekking aan CLM/DLV geen toelichting gegeven op de ACSG methode en de daarbinnen gehanteerde belangrijke begrippen. Noch heeft de

ACSG, naar het zich laat aanzien, de DNL Zienswijzen verstrekt aan CLM/DLV, terwijl de DNL Zienswijzen de directe aanleiding zijn voor de adviesvraag van de ACSG.

- 3.1.2 Dit biedt mogelijk een verklaring voor het feit dat in het CLM/DLV-advies op belangrijke punten appels met peren worden vergeleken en voor een groot deel voorbij wordt gegaan aan de punten die in de DNL Zienswijzen aan de orde zijn gesteld. Met name beantwoorden CLM/DLV de vraag of de gegevens waarmee de normbedragen worden berekend nog actueel zijn door waardes voor *gemiddelde praktijkopbrengsten* op te leveren, terwijl in de ACSG methode met *potentiële opbrengsten* moet worden gerekend.
- 3.1.3 Het geheel of gedeeltelijk vervangen van de potentiële opbrengstwaardes met (gemiddelde) praktijkopbrengsten is inconsistent met het wezen van de ACSG methode en de wijze waarop daarmee landbouwschade wordt berekend. Het is bovendien in het nadeel van de schadelijgende partijen omdat het leidt tot dubbele afslagen bij zowel de berekening van het opbrengstdepressiepercentage, als het normbedrag. Kort gezegd gaat het bij (praktisch) potentiële opbrengsten binnen de ACSG methode om maximumopbrengsten die gegeven bepaalde randvoorwaarden (bodemopbouw, goed geleid bedrijf, nutriënten etc.) *kunnen* worden behaald *bij een optimale vocht- en luchthuishouding*. De potentiële opbrengst dient vervolgens als de referentieopbrengst waaraan de opbrengstdepressie als gevolg van vocht- c.q. luchttekort door droogte- of wateroverlast kan worden afgemeten. Gemiddelde praktijkopbrengsten kunnen niet als referentiewaarde dienen voor de shadeberekening omdat daarin alle mogelijke in de praktijk optredende vochttekorten en andere beperkingen al op niet-traceerbare wijzen zijn verdisconteerd.

3.2. ACSG ondermijnt ongemotiveerd haar eigen methode

- 3.2.1 Het lijkt erop dat de ACSG CLM/DLV niet of onvoldoende achtergrondinformatie heeft gegeven om de vragen van de ACSG in lijn met de ACSG methode te beantwoorden. Dit leidt tot een advies dat op onderdelen in strijd is met de door de voorgangers van de ACSG zorgvuldig opgebouwde methodologie die de ACSG en haar voorgangers al decennia jaar hanteren. De ACSG merkt de inconsistenties met haar eigen methodiek evenwel niet op en stelt, zonder enige nadere motivering, voor om het advies van CLM/DLV onverkort te volgen.
- 3.2.2 DNL ziet zich gezien het voorgaande genoodzaakt om (nog eens) stil te staan bij enkele basisbegrippen in de ACSG methode: het opbrengstdepressie(percentage), potentiële opbrengst en praktisch potentiële opbrengst. Voor een volledige bespreking van deze en andere relevante begrippen verwijst DNL naar de DNL Zienswijzen en in het bijzonder het Rapport Van Bakel 2020 en de DNL Memorie 2020.

4. **Belangrijke begrippen**

4.1. Opbrengstdepressie en het opbrengstdepressiepercentage

- 4.1.1 Alleen bij een optimale vochtvoorziening kan 100% van de potentiële opbrengst worden gehaald. De vochtvoorziening is in de praktijk veelal niet optimaal. Sommige percelen hebben wateroverlast (natschade) en andere percelen hebben vochttekort (droogteschade). Het verschil tussen de opbrengst bij een optimale vochtvoorziening en de opbrengst bij werkelijke vochtvoorziening op een perceel wordt opbrengstdepressie genoemd.

- 4.1.2 De effecten van een tekort of een overmaat aan water worden gekwantificeerd door de actuele opbrengsten - of de opbrengstdepressies - in een bepaalde situatie uit te drukken in een fractie of procenten van een referentieopbrengst. Door de ACSG wordt als referentieopbrengst de zogenaamde potentiële opbrengst (Q_p) gehanteerd.
- 4.1.3 Door een grondwateronttrekking kunnen de opbrengstdepressies veranderen. Bij de vaststelling van de landbouwkundige gevolgen van grondwateronttrekkingen gaat het om het vaststellen van de verandering van de opbrengstdepressie ten opzichte van de potentiële opbrengst (Q_p) onder de gegeven meteorologische omstandigheden en bodemopbouw. Daartoe wordt het in landbouwkundig gebruik zijnde deel van het invloedsgebied van de winning in kwestie opgedeeld in schadevlakken die uniek zijn qua bodemopbouw en grondwaterstandsverloop. Per schadevlak wordt door de ACSG met behulp van de TCGB-opbrengstdepressietabellen, kortweg de TCGB-tabel, de opbrengstdepressie door vochttekort en wateroverlast in de situaties met en zonder winning uitgedrukt in een percentage, het opbrengstdepressiepercentage.

4.2. Potentiële opbrengst (Q_p)

- 4.2.1 De potentiële groei van een gewas wordt in de ACSG-methode gedefinieerd als:¹

de groei die bereikt wordt onder de heersende meteorologische omstandigheden bij een optimale water- en luchthuishouding en een niet-limiterende voedingsstoffenvoorziening.

- 4.2.2 De onder deze omstandigheden en condities te verkrijgen gewasopbrengst wordt aangemerkt als de potentiële opbrengst (**Q_p**). Waar gesproken wordt over opbrengstwaardes, zoals de Q_p , wordt steeds bedoeld: de opbrengst in kilo of ton droge stof per hectare per jaar (kortweg: **kg** of **ton ds**).
- 4.2.3 De Q_p is een opbrengstwaarde die alleen haalbaar is onder proefveldomstandigheden. In de praktijk is er immers zelden of nooit sprake van een optimale water- en luchthuishouding en een niet-limiterende voedingsstoffenvoorziening.
- 4.2.4 De Q_p heeft dus niets te maken met wat boeren in Nederland in de praktijk gemiddeld van hun land halen; het is daarentegen de lat waaraan de praktijk en veranderingen in de praktijk wordt afgemeten. In de ACSG-methode vormt de Q_p de basis voor de berekening van de opbrengstdepressie als gevolg van vochttekort én de basis voor de berekening van het normbedrag. Zie voor een uitgebreide beschrijving het Rapport Van Bakel 2020.

4.3. Praktisch potentiële opbrengst (Q_{pp} bruto en Q_{pp} netto)

- 4.3.1 Ten behoeve van de berekening van het normbedrag rekent de ACSG met de praktisch potentiële opbrengst (Q_{pp}). De praktisch potentiële opbrengst (Q_{pp}) wordt in CDG 2002 als volgt gedefinieerd:

de opbrengst die door een goed geleid bedrijf (GLP) in de praktijk kan worden gerealiseerd onder de heersende meteorologische omstandigheden bij een optimale water- en luchthuishouding, en onder bedrijfseconomische en bedrijfstechnische omstandigheden die onder de gegeven situatie als algemeen gangbaar kunnen worden aangemerkt.

---

¹ WUR Cultuurtechnisch Vademecum Hydrotheek (Stowa) 1988, p. 584. Zie ook: CoGroWa 1994 en Bouwmans 1990.

- 4.3.2 Bij de Qpp van grasland wordt vervolgens onderscheid gemaakt tussen de bruto praktisch potentiële opbrengst (**Qpp bruto**) en de netto praktisch potentiële opbrengst (**Qpp netto**).
- 4.3.3 De Qpp bruto wordt door de ACSG verkregen door een forfaitaire reductie van 15% toe te passen op de Qp. Hoewel bij de Qpp aldus met bepaalde praktijkomstandigheden rekening wordt gehouden (bedrijfseconomische en bedrijfstechnische omstandigheden), is van belang om te benadrukken dat de Qpp bruto, net als de Qp, nog steeds een theoretische referentiewaarde is. Het gaat immers om de opbrengst die door een goed geleid bedrijf kan worden gerealiseerd bij een optimale water- en luchthuishouding. In de praktijk realiseren alleen de beste boeren die waardes rondom de Qpp. Daarom komt de Qpp bruto in de ACSG-methodiek ook niet tot stand door een studie van gemiddelde praktijkopbrengsten, maar wordt deze afgeleid door een vaste reductie toe te passen op de Qp.
- 4.3.4 Bij de berekening van de Qpp netto wordt vervolgens ook rekening gehouden met een extra reductie in verband met oogst- c.q. beweidings- en voederwinningsverliezen.
- 4.3.5 Van belang is dat voor de bepaling van het normbedrag voor gras en voedergewassen de Qpp netto eerst nog moet worden uitgedrukt in eenheden voederwaarde (kVEM) per kg ds / ha. Als op deze wijze de kVEM per per kg ds / ha is verkregen dan kan de Qpp netto worden uitgedrukt in netto praktisch potentiële kVEM-opbrengst. Het normbedrag is de waarde van 1% van de aldus verkregen netto praktisch potentiële kVEM-opbrengst.
- 4.3.6 De schade als gevolg van een permanente grondwateronttrekking wordt ten slotte berekend door het normbedrag voor het gewas te vermenigvuldigen met het percentage opbrengstvermindering dat optreedt als gevolg van de onttrekking (het opbrengstdepressiepercentage).

5. De Qp van grasland werkt door in de schadeberekening van andere gewassen

5.1. Qp grasland bepalend voor opbrengstdepressie grasland én andere gewassen

- 5.1.1 De DNL Zienswijzen zien zoals gezegd niet op de ACSG methode als zodanig, maar op de noodzaak van het actualiseren van de data waarmee binnen de ACSG methode wordt gerekend. Van de data die moeten worden geactualiseerd, zijn de consequenties van actualisering van de Qp voor grasland het grootst.
- 5.1.2 Dat heeft er onder meer mee te maken dat de TCGB-tabel, waarmee volgens de ACSG methode het opbrengstdepressiepercentage wordt berekend, is gebaseerd op grasland.² Het met de TCGB-tabel verkregen opbrengstdepressiepercentage wordt toegepast op berekening van de schade aan alle gewassen (waaronder maar niet beperkt tot gras). De ACSG licht dit als volgt toe in haar Schadeonderzoek bij Terwisscha:³

De opbrengstdepressies zijn gebaseerd op grasland. Deze opbrengstdepressies zijn vergelijkbaar met de opbrengstdepressies voor akkerbouw- en voedergewassen. Voor percelen die in gebruik zijn voor (vollegronds)tuinbouw of boomkwekerijdoeleinden worden eveneens de voor grasland berekende procentuele opbrengstdepressies als basis genomen, met dien verstande dat vertaling plaatsvindt naar de kosten van extra beregeningsgiften om de toegenomen droogteschade teniet te doen.

---

² ACSG 2019, p. 2 e.v.

³ Schadeonderzoek Grondwateronttrekking Terwisscha, juni 2015, p. 9.

Dit gegeven staat in de zienwijzen van DNL noch in de adviesvraag van de ACSG aan CLM/DLV ter discussie.

5.1.3 Hieruit volgt dat het uitblijven van de actualisatie van de Q_p voor grasland niet alleen negatieve consequenties heeft voor de berekening van het normbedrag voor grasland, maar ook voor de berekening van het opbrengstdepressiepercentage voor grasland én alle andere relevante gewassen. Dit heeft te maken met de door de ACSG gehanteerde potentiële opbrengstfactor en wordt hierna (nog eens) kort toegelicht. Voor een uitgebreide toelichting verwijst DNL naar de DNL Zienwijzen.

5.2. Q_p sinds 1980 niet meer geactualiseerd voor berekening opbrengstdepressie

5.2.1 De TCGB-tabel gaat vanaf 1980 uit van een gemiddelde potentiële grasland opbrengst van 13.500 kg ds/ha/jr. De grondlegger van de ACSG methode, de CoGroWa, veronderstelde (terecht) een trendmatige toename van de potentiële opbrengst van gras door jaren heen, doordat voortschrijdende verbetering van landbouwtechnieken en graszaadveredeling steeds hogere opbrengsten mogelijk maakten.

5.2.2 Een toenemende Q_p heeft effect op de berekening van het opbrengstdepressiepercentage omdat een millimeter vochttekort bij een hogere potentiële opbrengst tot een groter opbrengstveranderingspercentage leidt. Kort gezegd: bij een hogere Q_p leidt één millimeter vochttekort door de waterwinning, tot een hoger opbrengstdepressiepercentage. De relatie tussen de Q_p van grasland en de opbrengstverandering per millimeter vochttekort is beschreven door Van Boheemen en wordt in de toelichting bij ieder ACSG-onderzoek aangehaald.⁴

5.2.3 Bij het opstellen van de TCGB tabel is uitgegaan van een gemiddelde Q_p van 13.500 kg ds vanaf 1980. Teneinde recht te doen aan het effect van de trendmatige toename van de Q_p van grasland op het opbrengstdepressiepercentage, wordt in de ACSG methode een potentiële opbrengstfactor toegepast. De potentiële opbrengstfactor bij de potentiële opbrengst van 13.500 kg ds/ha/jr is voor 1980 is gesteld op 1. Voor de jaren vóór 1980 werd een lagere Q_p verondersteld en wordt aldus een factor kleiner dan 1 toegepast. Zie ter illustratie hieronder een uitsnede van de potentiële opbrengsttabel met toelichting uit ACSG 2019:

---

⁴ ACSG 2019, p. 6 en 7.

De TCGB-depressietabel voor vochttekort is gebaseerd op een gemiddeld potentieel opbrengstniveau van bruto 13.500 kg ds per ha per jaar. In het verleden was sprake van een lager gemiddeld potentieel opbrengstniveau. Om rekening te kunnen houden met andere niveaus wordt een potentiële opbrengstfactor per jaar ingevoerd. In tabel 8 worden deze factoren gegeven.

Tabel 8 Potentiële opbrengstfactor

Periode	Gem. bruto potentiële productie (kg ds.ha ⁻¹ .jr ⁻¹)	Potentiële opbrengstfactor
t/m 1957	11.000	0,778
1958 t/m 1962	11.500	0,826
1963 t/m 1967	12.000	0,870
1968 t/m 1972	12.500	0,910
1973 t/m 1979	13.000	0,954
vanaf 1980	13.500	1,000

- 5.2.4 In 1998 heeft de ACSG ten behoeve van de berekening van het normbedrag voor grasland de praktisch potentiële opbrengst (Qpp) verhoogd van 11.475 tot 13.500 dus tot het niveau van wat tot dan toe de potentiële opbrengst (Qp) was.⁵ Hieruit volgt dat ook de Qp ook volgens de ACSG vanaf dat moment geen 13.500 meer was, maar $13.500 / 0,85 = 15.882$ kg ds. Dit is in lijn met de trendmatige ontwikkeling van de Qp die de CoGroWa, grondlegger van de ACSG methode, voor de periode 1957 tot 1980 heeft vastgesteld.
- 5.2.5 Hoewel dus ook voor de ACSG vaststaat dat de Qp van grasland ook van 1980 tot 1998 is gestegen, past de ACSG bij de berekening van het opbrengstdepressiepercentage ná de actualisatie van het normbedrag in 1998 standaard nog steeds een potentiële opbrengstfactor 1 toe. DNL heeft in de DNL Zienswijzen betoogd dat bij de berekening van schade vanaf 1998 de potentiële opbrengstfactor dient te worden aangepast aan de in 1998 aangepaste potentiële opbrengst. Door dit na te laten is in schadeberekeningen sinds 1998 door de ACSG structureel te lage opbrengstdepressiepercentages berekend als gevolg van vochttekorten door de permanente grondwateronttrekkingen.
- 5.2.6 Voorts heeft DNL betoogd dat de ontwikkeling van de Qp van grasland ook ná 1998 niet heeft stilgestaan en is gestegen tot 19 ton ds in 2019. DNL benadrukt hier nog maar eens dat de Qp niet de praktijkopbrengst van grasland betreft, maar de opbrengst betreft die onder optimale omstandigheden op proefvelden kan worden gerealiseerd. De ontwikkeling van de Qp tot 19 ton ds in 2019 is in lijn is met de door de ACSG veronderstelde trendmatige toename tussen 1958, 1980 en 1998 én in lijn met de potentiële opbrengst zoals die volgens Schils e.a. 2019⁶ anno 2019 op proefvelden kan worden verkregen. Zie verder het Rapport Van Bakel 2020 en de Memorie 2020.
- 5.2.7 Ten slotte bevestigt ook CLM een Qp voor grasland van 19 ton in het CLM/DLV-advies bij uitsluitend maaien.⁷ De reden dat zij hier geen gevolgen aan verbindt, heeft te maken met de onduidelijke vraagstelling door de ACSG, waarover hierna meer. Hiermee staat vast, althans zou vast moeten staan dat de Qp van grasland en de daaraan gekoppelde

⁵ ACSG 2019, p. 14 en CBG rekenvoorbeeld 1998.

⁶ Schils, R.L.M. e.a., Praktijkgerichte innovaties voor duurzame ruwvoerproductie: Gras en snijmais, presentatie tijdens WUR Eindsymposium PPS Ruwvoer en bodem op 26 november 2019, <https://edepot.wur.nl/509503> [geraadpleegd op 10 oktober 2020], p. 10 (Schils e.a. 2019).

⁷ CLM/DLV Rapport, p. 8.

potentiële opbrengstfactor in de ACSG methode overeenkomstig dient te worden aangepast. Het is onbegrijpelijk dat de ACSG deze redenering in de Brief actualisering normbedragen in het geheel niet bespreekt en (kennelijk) zonder enige motivering naast zich neerlegt.

6. Normbedrag grasland

6.1. Vraagstelling ACSG

6.1.1 De ACSG stelt ten aanzien van grasland de volgende vraag aan CLM/DLV:

Zijn de gebruikte getallen in de berekening van het normbedrag voor graslandbedrijven nog actueel? Zo nee, wat zijn de juiste waarden voor de periode 2010-nu?

6.2. Analyse advies CLM/DLV: verwarring potentiële opbrengst met praktijkopbrengst

6.2.1 Zowel CLM als DLV spreken over de 'oorspronkelijke aanname' van 13.500 kg ds. Hoewel dit niet wordt toegelicht, is wel duidelijk dat hier bedoeld wordt op de bruto praktisch potentiële opbrengst (Qpp bruto) van 13.500 kg ds, zoals die het meest recent door de ACSG in 1998 is vastgesteld.

6.2.2 De vraag van de ACSG is dan dus of 13.500 kg ds/ha anno 2020 nog een actuele waarde is voor de Qpp bruto, ofwel de bruto praktisch potentiële opbrengst. Uit het voorgaande blijkt dat de Qpp bruto in de ACSG-methodiek een afgeleide is van de Qp en wordt verkregen door op de Qp een reductie van 15% toe te passen. Men moet dus de Qp kennen om de Qpp te kunnen berekenen. Het is niet duidelijk of CLM/DLV van deze methode op de hoogte zijn, maar zij volgen hem in ieder geval niet. Zij laten ieder een eigen (en onderling verschillende) interpretatie los op de waarde waarover hun menig wordt gevraagd, die niet te maken heeft met de Qpp bruto.⁸

6.2.3 De ACSG heeft niet aan CLM/DLV gevraagd om te beoordelen of het juist is om de Qpp bruto van grasland te berekenen door het toepassen van een vaste reductie toe te passen op de Qp. Deze vraag is door CLM/DLV dan ook niet onderzocht of beantwoord. Tot op de dag van vandaag vermeldt ieder (ontwerp)advies van de ACSG de methode van de berekening van de Qpp bruto door een reductie van 15% toe te passen op de Qp. Tot nader order heeft dit dan ook te gelden als het uitgangspunt.

6.2.4 DLV schiet het verst naast en berekent, in plaats van de Qpp bruto van grasland, met behulp van de kringloopwijzer de gemiddelde (netto) opbrengst van grasland in de praktijk. Het behoeft geen toelichting dat gemiddelde praktijkopbrengsten niets te maken hebben met de opbrengst die een goed geleid bedrijf in de praktijk *kan* realiseren *bij een optimale water- en luchthuishouding*.

6.2.5 CLM begint met het opsommen van enkele waarden voor potentiële graslandopbrengsten. Echter, omdat ook CLM (blijkbaar) niet bekend is met de wijze waarop de Qpp bruto in de ACSG-methodiek wordt afgeleid van de potentiële opbrengst (Qp), meent ook CLM in haar antwoord praktijkdata mee te moeten wegen. Zo komt CLM, zonder overigens inzicht te

---

⁸ Voor de goede orde: DNL maakt CLM of DLV hierover geen verwijt. De oorzaak kan gelegen zijn in de weinig specifieke vraagstelling en/of gebrek aan context. Van de ACSG had echter wel verwacht mogen worden dat zij inconsistenties met de ACSG methode in het advies van CLM/DLV signaleert en corrigeert.

verschaffen in haar precieze redenering, tot de conclusie dat zij denkt dat "een productie van 13.500 kg ds / ha nog realistisch is".

- 6.2.6 Hoewel DLV en CLM in feite dus geen antwoord geven op de vraag, bevat het antwoord van CLM wél de ingrediënten voor een juiste berekening van de Qpp. Het antwoord van CLM is hieronder integraal geciteerd:⁹

Oorspronkelijke aanname

- 13.500 kg DS gras per hectare
- 16.000 kg DS snijmais per hectare

Reactie

Vanuit het onderzoek wordt aangegeven dat de potentiële graslandopbrengst in Nederland 15,7 ton DS/ha bedraagt. Dit is bij een maaipercentage van 200%. Als een perceel uitsluitend gemaaid zou worden, zou de potentiële opbrengst oplopen tot 19 ton per ha. Dit gaat uit van de beste grasrassen, gezond en zonder enige tekorten aan water of meststoffen. De maximale opbrengst wordt 14,3 ton DS uit gras als het uitgangspunt is dat niet wordt berekend. De werkelijke productie lag in de afgelopen decennia gemiddeld op 10,8 ton.

Het is moeilijk goede praktijkdata te krijgen van de grasopbrengst. Op basis van bovenstaande informatie denken we dat de aanname van een productie van 13,5 ton DS nog realistisch is.

- 6.2.7 CLM stelt vast dat de potentiële opbrengst waarbij wordt uitgegaan van de beste grasrassen, gezond en zonder enige tekorten aan water of meststoffen, bij uitsluitend maaien in 2019 19 ton ds/ha per jaar bedraagt. Blijkens de beschrijving wordt met dit getal bedoeld op de potentiële opbrengst onder proefveldomstandigheden, ofwel de Qp. CLM doet niet aan bronvermelding, maar de Qp-waarde van 19 ton ds komt, na afronding, overeen met de meest recente wetenschappelijke gegevens over de actuele Qp in Schils 2019. Het WUR-team PPS Ruwvoer en Bodem (Schils e.a.) gebruiken voor potentiële opbrengst de afkorting Yp (*yield potential*) in plaats van het Qp (*quantum potential*), maar het gaat hier evident om hetzelfde waarde. Het overzicht van de Yp (Qp) waardes afhankelijk van de verhouding maaien/weiden (vijf keer maaien = 100% maaien) uit de presentatie van Schils e.a. tijdens het WUR Eindsymposium Ruwvoer & Bodem op 26 november 2019 is hieronder weergegeven:¹⁰

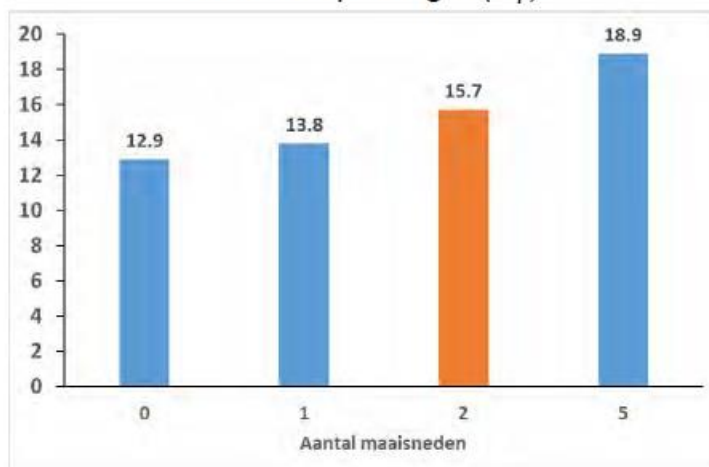
---

⁹ CL/DLV Rapport, p. 8.

¹⁰ Schils e.a., p. 10.

Potentiële opbrengst (Y_p)

- 6.2.8 Voor de goede orde zullen wij hierna uitgaan van de Q_p -waarde uit Schils e.a. 2019 van 18,9 ton ds/ha in plaats van de afgeronde Q_p -waarde van 19 ton ds/ha uit het CLM/DLV Rapport. Hoe dat ook zij, zoals gezegd komt de Q_p die is vastgesteld door Schils overeen met de verwachte trendmatige ontwikkeling van de Q_p , zoals beschreven in het Van Bakel Rapport 2020. Aldus wordt de trendmatige ontwikkeling van de Q_p van grasland op basis van de Q_p -waardes, die tussen 1957 en 1998 die door de ACSG zijn vastgesteld, bevestigd door Schils e.a.. Hier is in het Rapport Van Bakel ook al op gewezen.
- 6.2.9 Nu de Q_p is gegeven, kan de Q_{pp} bruto worden berekend door, conform de ACSG methode, een reductie van 15% toe te passen op 18.900 kg ds/ha. Dat zou neerkomen op een Q_{pp} bruto van 16.065 kg ds/ha. Dit zou vrijwel geheel in lijn zijn met de conclusies van DNL in de DNL Zienswijzen.
- 6.2.10 CLM noemt ook nog een potentiële opbrengstwaarde van 15,7 ton ds/ha bij 200% maaien. Daarmee wordt door CLM waarschijnlijk gedoeld op oogsten door middel van 2 keer maaien en 4 à 5 keer weiden (versus 18,9 ton ds/ha bij uitsluitend maaien (vijf keer), zie de figuur hierboven). De waarde van 15,7 ton ds/ha is echter voor de bepaling van de Q_p niet van belang. Het gaat bij de bepaling van de Q_p om de opbrengst die maximaal kan worden gehaald onder optimale (proefveld)omstandigheden. De potentiële opbrengst wordt gerealiseerd bij uitsluitend maaien en is dus 18,9 ton ds. Eventuele opbrengstbepurende praktijkomstandigheden, zoals het deels weiden, moeten begrepen zijn in de afslag van 15% op de Q_p voor gangbare praktijkomstandigheden voor het bepalen van de Q_{pp} bruto.
- 6.2.11 Indien de ACSG evenwel zou beredeneren dat bij de bepaling van de Q_p al rekening moet worden gehouden met de verhouding die in de praktijk bestaat tussen maaien en weiden, dan geldt het volgende. De ACSG gaat, in navolging van DLV/CLM, in haar voorstel uit van een verhouding tussen maaien en weiden van 88% (maaien) en 12% (weiden). Zoals gezegd is de Q_p bij uitsluitend maaien 18,9 ton ds, terwijl de Q_p bij uitsluitend weiden 12,9 ton is.¹¹ Op basis van de verhouding maaien/weiden zou de Q_p dan als volgt kunnen worden berekend: $0,88 \times 18.900 + 0,12 \times 12.900 = 18.180$ kg ds/ha. De Q_{pp} bruto zou in dat geval neerkomen op $(0,85 \times 18.280 =) 15.453$ kg ds/ha.

¹¹ *Idem.*

- 6.2.12 Ten slotte noemt CLM in haar overwegingen nog de potentiële (maximale) opbrengst uit Schils e.a. 2019 van 14,3 ton ds/ha voor een scenario waarin er niet wordt berekend. Deze waarde is echter niet relevant voor de bepaling van de Q_p en Q_{pp} aangezien voor beide waarden uit moet worden gegaan van een optimale vocht- en luchthuishouding. Hetzelfde geldt in versterkte mate voor de waarde voor de 'werkelijke productie' die CLM ook nog aanhaalt en die is vastgesteld op basis van 'praktijkdata'. Op dat punt belandt ook CLM in het domein van appels en peren.
- 6.2.13 Ten aanzien van de berekening van de Q_{pp} bruto volgens de ACSG methode merkt DNL nog het volgende op. De keuze van de TCGB destijds om de Q_{pp} bruto door middel van een vaste procentuele reductie af te leiden van de Q_p , is zowel praktisch als logisch. De Q_p is onder proefveldomstandigheden goed wetenschappelijk vast te stellen. Het is echter veel lastiger (zo niet onmogelijk) om proefondervindelijk vast te stellen wat de Q_{pp} bruto is omdat de Q_{pp} bruto het resultaat is van een combinatie van praktijkomstandigheden en proefveldomstandigheden (optimale vocht- en luchthuishouding). Ten slotte is er nog het semi-theoretische maatman criterium van "een goed geleid bedrijf" waardoor praktijkgemiddelden per definitie niet volstaan. Het is moeilijk voor te stellen hoe deze omstandigheden in een wetenschappelijk onderzoek op een verantwoorde wijze zouden kunnen worden gesimuleerd of hoe Q_{pp} -waardes zouden kunnen worden verkregen uit praktijkdata.
- 6.2.14 Het onderzoek van Schils e.a. 2019 biedt hiervoor in ieder geval geen uitkomst. Schils e.a. produceren naast de Q_p nog wel enkele andere potentiële opbrengstwaardes, maar deze zijn allemaal "waterbeperkt" waardoor ze niet bruikbaar zijn voor de bepaling van de Q_{pp} . Voor de Q_{pp} moet immers worden uitgegaan van een optimale vocht- en luchthuishouding.
- 6.2.15 Het zou kunnen dat de ACSG op een bepaald moment wenst te onderzoeken of een reductie van 15% op de Q_p nog een realistische aanname is voor de bepaling van de Q_{pp} bruto en/of wenst te onderzoeken of de Q_{pp} bruto zelfstandig wetenschappelijk kan worden vastgesteld.
- 6.2.16 DNL merkt op dat de ACSG in 1998, ten behoeve van de berekening van het normbedrag, de Q_{pp} bruto naar boven toe heeft bijgesteld zonder uitdrukkelijk stil te staan bij de op dat moment geldende Q_p . Misschien waren er op dat moment geen actuele gegevens over de Q_p beschikbaar en vond de ACSG het niet nodig daar op dat moment onderzoek naar te laten doen. Voor het normbedrag is strikt genomen alleen de Q_{pp} waarde nodig. Aangezien er een vaste verhouding bestaat tussen de Q_p en de Q_{pp} , kon de actuele Q_{pp} worden geschat door de trendmatige ontwikkeling van de Q_p/Q_{pp} tussen 1957 en 1980 door te zetten. Zonder dit te expliciteren is dat wat er in feite, bedoeld of onbedoeld, is gebeurd.
- 6.2.17 Hoe dit ook zij, vast staat, nogmaals, dat de ACSG, noch in 1998, noch bij het verstrekken van de opdracht aan CLM/DLV in 2020, de fundamentele vraag heeft gesteld of de berekening van de Q_{pp} bruto moest worden aangepast. Laat staan dat de ACSG of CLM/DLV deze vraag heeft onderzocht en beantwoord. De methode van de berekening van de Q_{pp} bruto door een reductie van 15% toe te passen op de Q_p wordt in ieder (ontwerp)advies van de ACSG herhaald. Tot nader order heeft dit dan ook te gelden als het uitgangspunt.
- 6.2.18 DNL merkt ten overvloede nog op dat, als de ACSG zou willen laten onderzoeken of haar methode voor het vaststellen van de Q_{pp} bruto nog actueel is, het voor de hand ligt om deze vraag neer te leggen bij het WUR-team PPS Ruwvoer en Bodem (Schils e.a.), dat

verantwoordelijk is voor het meest recente grote wetenschappelijke onderzoek naar de potentieel haalbare ruwvoeropbrengst.¹²

6.3. Oogsten van de opbrengst van grasland

6.3.1 De opbrengst van grasland kan op twee manieren worden geoogst:

- a. Oogsten via de bek van de koe (beweiden);
- b. Oogsten met machines d.m.v. maaien, schudden, harken en oprapen (ruwvoerwinning en stalvoeren)

6.3.2 Ad (a). Bij het beweiden treden oogstverliezen op als gevolg verlaagde gewasgroei en van vertrapping, mestflatten/urinebrandplekken.

6.3.3 Ad (b). Bij ruwvoerderwinning treden oogstverliezen als gevolg van maai-, schud-, hark- en opraperverliezen. Bij stalvoeren (vers gras voeren aan de koeien op stal) treden geen kVEM verliezen op.

6.3.4 Bij het berekenen van de opbrengst van grasland op het moment van oogsten wordt géén aftrek voor conserverings- en vervoederingsverliezen toegepast (zie hiervoor Rekenregels van de Kringloopwijzer 2019 blz. 56).

6.3.5 In het rapport CLM/DLV wordt in de berekening van de geldelijke waardering van 1% opbrengstderving per hectare echter wél een aftrek voor conserverings- en vervoederingsverliezen toegepast. Om deze reden kan het rapport CLM/DLV-advies met betrekking tot dit onderdeel níét als grondslag dienen voor het normbedrag grasvoedergewassen vanaf 1 januari 2020 zoals voorgesteld in de brief herziening normbedragen.

6.4. Berekening voederwaarde

6.4.1 Voor de berekening van de voederwaarde van de gedeerde opbrengst is er tot nu toe door de ACSG vanuit gegaan dat 75% van het totale verlies aan netto droge stof (ds) productie ten koste gaat van de eigen ruwvoerderwinning en 25% ten koste van de beschikbare hoeveelheid weidegras. Op basis van deze verhouding zijn tot en met 2019 de voederwaarden per kg/ds door de ACSG berekend.

6.4.2 In het CLM/DLV-advies wordt de verhouding 75% ruwvoerderwinning/25% weidegras bijgesteld tot 88% ruwvoerderwinning/ 12% weidegras.

6.4.3 Het rapport CLM/DLV met is naar het oordeel van DNL met betrekking tot dit deelonderwerp goed onderbouwd en kan als grondslag dienen voor het normbedrag grasvoedergewassen.

6.5. Oppervlakte aandeel

6.5.1 Wegens aanscherping van de derogatie-eisen van 70% grasland/30% maisland naar 80% grasland/20% maisland is de oppervlakteverhouding in het generieke ACSG teeltplan grasvoedergewassen van 75% gras en 25% mais in het rapport CLM/DLV aangepast tot 80% gras en 20% mais.

6.5.2 Het rapport CLM/DLV met betrekking tot dit aspect is naar het oordeel van DNL goed onderbouwd en kan als grondslag dienen voor het normbedrag grasvoedergewassen.

---

¹² De onderzoeksresultaten van de PPS Ruwvoer en Bodem zijn door het WUR-team PPS Ruwvoer en Bodem (Schils e.a.) gepubliceerd in Field Crops Research 249 (2020) 107755.

6.6. Financiële waardering opbrengstverschil

- 6.6.1 In de ACSG-methodiek is het financieel waarderen van het verschil in de praktisch potentiële kVEM opbrengst per hectare grasland en voedergewassen in de situatie zonder en met grondwateronttrekking gebaseerd op de kVEM-prijs in A-brok. Daarbij is ervan uitgegaan dat 1 kg A-brok tót 1 juli 2018 940 VEM bevat en 1 kg A-brok ná 1 juli 2018 960 VEM bevat. In het rapport CLM/DLV wordt deze ACSG-aanpak onderschreven. In het rapport CLM/DLV wordt echter nog wel uitgegaan van het verouderde VEM-gehalte in 1 kg A-brok van 940 VEM. Dat is niet juist en dient te worden aangepast.
- 6.6.2 Na aanpassing van het VEM-gehalte in 1 kg A-brok van 940 VEM naar 960 VEM kan het rapport CLM/DLV wat dit aspect betreft als grondslag dienen voor het normbedrag grasvoedergewassen.

6.7. Gras op stam

- 6.7.1 In het rapport CLM/DLV (deeladvies DLV) wordt de aankoop van gras op stam en de prijs van bij fouragebedrijven te bestellen natte en droge bijproducten besproken. Dat is een compleet andere aanpak dan het werken met de prijs van A-brok en DNL heeft twijfels over de bruikbaarheid hiervan. Dit DLV-adviesdeel wordt daarom verder buiten beschouwing gelaten.

7. **Normbedragen akkerbouw en tuinbouw**

7.1. Potentiële opbrengst snijmaïs

- 7.1.1 In het CLM-DLV-advies wordt bij de aannames door CLM wordt voor 2020 op basis van de CBS-opbrengstcijfers een "potentiële opbrengst" (het gaat hier om de Qpp bruto, niet om de Qp) van 17.800 kg ds per ha gehanteerd. In de aannames van DLV wordt voor 2020 op basis van gegevens uit de Kringloopwijzer een potentiële opbrengst van snijmaïs (Qpp bruto) van 18.422 kg ds per ha afgeleid. Voor CLM/DLV gemiddeld is dit een bruto potentiële opbrengst van snijmaïs (Qpp bruto) van 18.111 kg ds per ha. De ACSG neemt deze waarde in haar voorstel over.
- 7.1.2 Hier wreekt zich opnieuw de verwarring tussen de potentiële opbrengst waarmee in de ACSG methode moet worden gerekend en (gemiddelde) praktijkopbrengsten. CLM/DLV baseren zich allebei op praktijkopbrengsten. Uit het Van Bakel Rapport blijkt dat de doorgaande trendmatige ontwikkeling van de potentiële opbrengst (Qp) van snijmaïs leidt tot een bruto praktisch potentiële opbrengst (Qpp bruto) van 22.459 kg ds per ha in 2020. De Bakelse Stroom baseerde zich hiervoor op het Handboek Snijmaïs (Wageningen-UR, 2018). Dit is ook in lijn met Schils e.a. 2019.
- 7.1.3 Hieruit volgt dat de bruto praktisch potentiële opbrengst (Qpp bruto) van snijmaïs voor het jaar 2020 in het CLM/DLV-advies met circa 20% wordt onderschat. Dit dient te worden gecorrigeerd.
- 7.1.4 DNL wijst er verder nog op dat de berekeningen van CLM/DLV en dus het voorstel van de ACSG ook intern inconsistent is. De praktisch potentiële opbrengst (Qpp) voor akkerbouwgewassen wordt bepaald door de gemiddelde CBS oogstramingen met 10% op te verhogen. Bij snijmaïs wordt deze verhoging om tot het praktisch potentieel te komen zonder motivering achterwege gelaten. Zoals in het Rapport Van Bakel is aangetoond is een ophoging van 10% op gemiddelde praktijkopbrengsten te weinig omdat droogteschade

in praktijkdata door deze methode wordt onderschat (zie verder hierna), maar het zou ten minste consistent zijn. Toegepast op snijmais zou dat leiden tot een bruto praktisch potentiële opbrengst van 19.922 kg ds/ha/jr.

7.2. Potentiële opbrengst akkerbouwgewassen (excl. snijmais)

7.2.1 In het rapport CLM/DLV wordt voor de bepaling van de potentiële opbrengst (Qp) van de in het bouwplan opgenomen akkerbouwgewassen uitgegaan van het gemiddelde van CBS-oogstramingen plus 10%. Dit is in lijn met de werkwijze van de ACSG. Maar zoals betoogd in het Van Bakel Rapport 2020 zijn CBS-oogstramingen niet geschikt als referentie voor het bepalen van de potentiële opbrengsten, zeker niet op zandgronden, omdat er in vrijwel alle jaren droogteschade optreedt en zeker op de droogtegevoelige gronden.

7.2.2 In een publicatie van Rijk et al. 2013¹³ wordt voor een aantal akkerbouwgewassen op basis van opbrengstgegevens aangetoond dat er een *yield gap* is (verschil tussen proefveld-opbrengsten en praktijkopbrengsten), variërend van 16% voor wintertarwe, 18% voor zomergerst, 42% voor fabrieksaardappelen en 17% voor suikerbieten. Dit zijn gewassen die niet of nauwelijks worden berekend. Daarmee is aannemelijk gemaakt dat de CBS-oogstramingen behept zijn met reducties door vochttekorten en dat de door ACSG toegepaste en door CLM/DLV bevestigde opslag van 10% op de gemiddelde CBS-oogstramingen te laag is.

7.3. Bouwplan

7.3.1 De voorgestelde regionalisering en actualisering van het bouwplan is naar het oordeel van DNL goed onderbouwd in het rapport CLM/DLV.

7.3.2 Het rapport CLM/DLV kan voor wat betreft de voorgestelde regionalisering en actualisering van het bouwplan als grondslag dienen voor het normbedrag akkerbouwbedrijven.

7.4. Berekening normbedragen

7.4.1 Voor de traditionele akkerbouwgewassen, aardappels, bieten en granen is de berekening goed onderbouwd.

7.4.2 In het rapport CLM/DLV is de prijs voor snijmais in het bouwplan akkerbouw berekend op € 0,12 per kg/ds op basis van aannames in de KWIN 2019-2020. Voor de wetenschappelijk onderbouwing en reproduceerbaarheid van de jaarlijkse prijsbepaling van snijmais in het bouwplan akkerbouw akkerbouwgewassen kan volgens DNL beter worden uitgegaan van de door WUR berekende kVEM-waarden.

7.4.3 De voederwaardeprijs (kVEM) voor snijmais in het bouwplan akkerbouw wordt eens per vier weken berekend en gepubliceerd door Wageningen Livestock Research d.m.v. de voederwaardeprijzen. Op basis van deze gegevens kan jaarlijks het gemiddelde van de kVEM-waarde van snijmais in het bouwplan akkerbouw worden berekend. Voor het jaar 2018 is de gemiddelde kVEM waarde op de website voederwaardeprijzen bijvoorbeeld berekend op € 0,1748 per kVEM.

7.5. Normbedrag tuinbouw

---

¹³ Rijk, B. e.a., *Genetic progress in Dutch crop yields*, in: *Fields Crops Research* Vol. 149 (2013), pp. 262-268.

- 7.5.1 De in het CLM/DLV-advies voorgestelde actualisatie van het normbedrag voor tuinbouwbedrijven vanaf 2020 is naar het oordeel van DNL goed onderbouwd, en DNL heeft ten aanzien van dit onderdeel van het rapport CLM/DLV geen opmerkingen.

8. Ingangsdatum herziening normbedragen

8.1. Werking ingangsdatum onduidelijk

- 8.1.1 De ACSG geeft in de brief herziening normbedragen aan dat zij bij herzieningen van de methodiek en/of uitgangspunten voor schaderegelingen als ingangsdatum het moment van de vaststelling neemt. De ACSG licht dit uitgangspunt niet verder toe en geeft geen (juridische) onderbouwing voor dit uitgangspunt.
- 8.1.2 Het is niet geheel duidelijk hoe dit uitgangspunt in de praktijk van de ACSG uitpakt. Het zou kunnen betekenen dat de ACSG bij lopende en nieuwe schadeonderzoeken voor alle jaren vóór 2020 (en bij akkerbouw vóór 2018) rekent met oude normbedragen die sinds 1998 niet zijn geactualiseerd. Of betekent dit dat de ACSG geen verzoeken behandelt om 'aanvullende schadevergoeding' voor benadeelden voor wie de schade vóór het jaar 2020 al in het verleden door de ACSG is begroot?

8.2. Ingangsdatum doet de benadeelden tekort

- 8.2.1 Wat zij van de werking van de door de ACSG voorgestelde ingangsdata, volgens DNL is het bepalen van "ingangsdata" onder de gegeven omstandigheden niet verenigbaar zijn met de beginselen van het Nederlandse schadevergoedingsrecht. Het hoofddoel van het schadevergoedingsrecht is om de schadelijdende partij zoveel mogelijk in de (vermogens)toestand te brengen waarin die partij zou zijn geweest, indien de schade toebrengeende gebeurtenis niet had plaatsgevonden. Dat doel wordt bereikt door het beginsel van volledige schadevergoeding.
- 8.2.2 Grondwateronttrekkingen voor de drinkwatervoorziening zijn geen eenmalige gebeurtenis. Het betreft een voortdurende schadeoorzaak die tot voortdurende schade leidt. Jaar, op jaar, op jaar. De schade die door de winningen wordt veroorzaakt wordt - eenmaal vastgesteld - jaarlijks herzien op basis van de actuele gegevens over de schadeveroorzakende gebeurtenis en de schade zelf (zoals omvang van de onttrekking, droogtefactor, etc.). Voor de pijlers waarop de berekening van normbedragen is gebaseerd (Qp en Qpp) geldt dat ze onderhevig zijn aan een trendmatige ontwikkeling. Dat weet de ACSG en daaraan is in het verleden door de ACSG ook uitdrukkelijke betekenis gegeven. Het beste voorbeeld daarvan is de doorwerking van de Qp in de opbrengstfactor. Zoals hiervoor is toegelicht, werd de opbrengstfactor voor de toepassing van de TCGB-tabel op de waarde 1 gesteld voor een Qp van 13.500 kg/ds/ha die in 1980 is vastgesteld. Gezien de trendmatige ontwikkeling van de Qp vond de ACSG het zorgvuldig om de opbrengstfactor aan te passen aan een lagere Qp over het verleden, zodat die lagere Qp ook zou doorwerken in de vaststelling van de opbrengstdepressiepercentage en daarmee ook in de uiteindelijke omvang van de schade. Anders zou er te veel schade over het verleden worden berekend. De hierboven in paragraaf 5.2.3 opgenomen tabel geeft die systematiek goed weer. De tabel komt uit de Toelichting gewasschade 2019 en is daarmee nog altijd onderdeel van de schadebegrotingspraktijk van de ACSG.

- 8.2.3 De ACSG is er om landbouwbedrijven bij te staan als deskundigencommissie, omdat van een landbouwbedrijf niet kan worden verwacht over al die specifieke kennis te beschikken die nodig is om de schade als gevolg van de waterwinningen te begroten.
- 8.2.4 De ACSG weet dus (en behoort in ieder geval te weten) dat de pijlers waarop de berekening van normbedragen berusten op potentiële gewasopbrengsten die door de jaren heen trendmatig toenemen. Het lag daarom op de weg van de ACSG eigener beweging over te gaan tot een periodieke actualisering van die normbedragen. De frequentie waarmee dat zou moeten gebeuren kan dan nog onderwerp van discussie zijn.
- 8.2.5 Het Van Bakel Rapport (onder verwijzing naar Schils e.a. 2019) toont aan dat de trendmatige ontwikkeling van de Qp voor grasland zoals die door de ACSG werd aangenomen voor de periode 1957 tot 1980 (om te voorkomen dat er teveel schade over het verleden werd betaald!) zich praktisch lineair heeft doorgezet tot 2019, inclusief de aanpassing van de ACSG in 1998. Op deze basis zou een jaarlijkse actualisatie op basis van de trendmatige ontwikkeling de regel moeten zijn en het uitblijven van actualisatie de uitzondering. Alternatief had ACSG kunnen kiezen voor een vierjarige actualisatie in lijn met haar aannames voor de ontwikkeling van de Qp voor de periode vóór 1980.
- 8.2.6 De ACSG past normbedragen echter niet periodiek aan maar wacht tot partijen erover klagen. Zo gebeurde het dat de laatste actualisatie van de Qp/Qpp bruto van grasland plaatsvond in 1998. Als dan uiteindelijk in 2020 - na diverse verzoeken vanuit de landbouw - wordt besloten tot actualisering, dan is het niet te rechtvaardigen dat de schade die in de 22 jaar tussen nu en de vorige actualisatie is geleden voor rekening van de landbouw wordt gebracht. De substantiële toename van de praktisch potentiële opbrengsten in de landbouw tussen 1998 en 2020 heeft immers niet plaatsgevonden in de laatste twee jaar. In al die tussenliggende jaren was de schade steeds een beetje hoger. Dat weet de ACSG en de ACSG kan ook prima uitrekenen hoe die schade zich in de loop der jaren heeft ontwikkeld. Net zoals de ACSG prima kon berekenen dat Qp over de periode vóór 1980 lager was, toen het erom ging om te voorkomen dat teveel schade zou worden betaald voor het verleden.
- 8.2.7 DNL stelt zich op het standpunt dat normbedragen - ook met terugwerkende kracht over het verleden vanaf 1998 en voor zover van toepassing tussen 1980 en 1998 - jaarlijks - en in ieder geval tenminste iedere vier jaar - moeten worden geactualiseerd.

9. Samenvatting van het commentaar van DNL

Hier volgt een samenvatting van het commentaar van DNL op het CLM/DLV Rapport en de Brief herziening normbedragen.

- I. ACGS methode uitgangspunt. Bij de actualisering van de normbedragen is de ACSG methode het uitgangspunt. De ACSG methode vindt haar basis in de TCGB-opbrengstdepressietabellen die zijn opgesteld in de jaren '90 van de vorige eeuw. De uitgangspunten en methode van de schadeberekening door de AdviesCommissie Schade Grondwater (voorheen: Commissie Grondwaterwet Waterleidingbedrijven (CoGroWa 1954-1984), Technische Commissie GrondwaterBeheer (TCGB 1984-1992) en Commissie Schade Grondwater (CDG 1992-2009)) zijn sindsdien in essentie niet gewijzigd.
- II. Potentiële opbrengsten ten onrechte vervangen door praktijkopbrengsten. CLM/DLV gaan in hun advies op cruciale onderdelen voorbij aan de ACSG methode en de

betekenis van de daarin gehanteerde kernbegrippen. Met name beantwoorden CLM/DLV de vraag of de berekening van de normbedragen nog actueel structureel door waardes voor gemiddelde praktijkopbrengsten op te leveren, terwijl in de ACSG methode met potentiële opbrengsten moet worden gerekend.

- III. Definitie potentiële opbrengst (Qp) in de ACSG methode. De potentiële opbrengst (Qp) van grasland en andere gewassen is de opbrengst die wordt bereikt onder de heersende meteorologische omstandigheden bij een optimale water- en luchthuishouding en een niet-limiterende voedingsstoffenvoorziening. De Qp-waarde van een gewas heeft dus niets te maken met wat landbouwbedrijven in Nederland in de praktijk gemiddeld van hun land halen. In de ACSG methode is de Qp de lat waaraan de praktijk en veranderingen in de praktijk wordt afgemeten.
- IV. Potentiële opbrengst (Qp) grasland werkt door berekening opbrengstdepressie. In de ACSG-methode werkt de Qp van grasland door in de berekening van de opbrengstdepressie als gevolg van vocht- en zuurstoftekort voor zowel grasland, akkerbouw- en tuinbouwgewassen (door de potentiële opbrengstfactor). Een correcte bepaling van de Qp van grasland reikt dus verder dan alleen de schadeberekening van gras.
- V. Potentiële opbrengst (Qp) grasland. De Qp van grasland is anno 2019: 18,9 ton ds/ha/jr of, subsidiair (maaaien/weiden: 88%/12%): 18.3 ton ds/ha/jr.
- VI. Definitie bruto praktisch potentiële opbrengst (Qpp bruto) in de ACSG methode. Bij de vaststelling van het normbedrag wordt uitgegaan van de bruto praktisch potentiële opbrengst van het desbetreffende gewas (Qpp bruto). De Qpp bruto is de opbrengst die door een goed geleid bedrijf (GLP) in de praktijk kan worden gerealiseerd onder de heersende meteorologische omstandigheden bij een optimale water- en luchthuishouding, en onder gangbare bedrijfseconomische en bedrijfstechnische omstandigheden. De Qpp bruto is dus, net als de Qp, nog steeds een theoretische referentiewaarde en kan niet worden afgeleid uit gemiddelde praktijkopbrengsten. Bij praktijkgemiddelden is immers per definitie geen sprake van een optimale water- en luchthuishouding.
- VII. Praktisch potentiële opbrengst (Qpp bruto) grasland. De Qpp bruto wordt in de ACSG methode verkregen door een reductie van 15% toe te passen op de potentiële opbrengst (Qp). De Qp van het gewas waarvoor de schade wordt berekend is daarom bepalend voor het normbedrag en niet de praktijkopbrengst. De Qpp bruto van grasland is $(0,85 \times 18,9) = 16,1$ ton ds/ha/jr, of subsidiair: 15,5 ton ds/ha/jr.
- VIII. Praktisch potentiële opbrengst (Qpp bruto) snijmaïs. De Qpp van snijmaïs wordt in het CLM/DLV-advies met circa 20% wordt onderschat. Dit dient te worden gecorrigeerd. Consequente toepassing van de methode voor het bepalen van de potentiële opbrengst van akkerbouwgewassen zou ten minste moeten leiden tot een ophoging van 10% tot een Qpp voor Snijmaïs van 19,9 ton ds/ha/jr.
- IX. Praktisch potentiële opbrengst (Qpp bruto) akkerbouwgewassen. Gemiddelde CBS-oogstramingen zijn niet geschikt als referentie voor het bepalen van de potentiële opbrengsten, zeker niet op zandgronden, omdat er in vrijwel alle jaren droogteschade

optreedt en zeker op de droogtegevoelige gronden leidt dit tot een (veel) te lage vaststelling de het normbedragen.

- X. Conserverings- en voederverliezen. Toepassing van aftrek voor conserveringsverliezen en voederverliezen in de berekening van de waardering van 1% opbrengstdepressie, is op grond van de rekenregels Kringloopwijzer Landbouw niet juist.
- XI. VEM-gehalte A-brok. Het VEM-gehalte in 1 kg A-brok dient te worden aangepast van 940 VEM naar 960 VEM.
- XII. Voorgestelde ingangsdata doet benadeelden tekort. Door de door de ACSG voorgestelde "ingangsdata" voor de toepassing van de normbedragen zijn niet verenigbaar zijn met het beginsel van volledige schadevergoeding in het Nederlandse schadevergoedingsrecht.
- XIII. Trendmatige opbrengstontwikkeling vraagt om periodieke actualisatie. Er is sprake van een trendmatige ontwikkeling van de Qp voor grasland. De ontwikkeling van de Qp voor grasland die door de ACSG werd aangenomen voor de periode 1957 tot 1980, heeft zich praktisch lineair heeft doorgezet tot 2019, inclusief de aanpassing van de ACSG in 1998. Op deze basis zou een jaarlijkse actualisatie op basis van de trendmatige ontwikkeling de regel moeten zijn en het uitblijven van actualisatie de uitzondering. De ACSG had de normbedragen ten minste eens in de vier jaar moeten actualiseren, in lijn met de vaststelling door de voorgangers van de ACSG van de voor de ontwikkeling van de Qp in de periode tussen 1957 en 1980. Ook voor de andere gewassen is mutatis mutandis sprake van een trendmatige stijgende opbrengstontwikkeling.
- XIV. Terugwerkende kracht achteraf geactualiseerde normbedragen. Bij de berekening van de gewasschade door grondwateronttrekkingen dienen de normbedragen - ook met terugwerkende kracht over het verleden - jaarlijks, of in ieder geval vierjaarlijks, te worden geactualiseerd.

DNL is vanzelfsprekend graag tot een nadere toelichting van haar commentaar bereid.

Droogteschade Nederland B.V.

■■■■■■ directeur